

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

Studijní program: VYCHOVATELSTVÍ

Studijní obor: PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU

MODERNÍ POJETÍ ŠKOLNÍ DRUŽINY A MODERN APPROACH TO AN AFTER SCHOOL CLUB

Bakalářská práce: 10-FP-KPP- 041

Autor:

Zdena Tichá

Podpis:

_____

Adresa:

Krajní 1578/8

463 11, Liberec 30

Vedoucí práce: PaedDr. Jitka Jursová, Ph.D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
59	17	-	1	32	2 + 1 CD

CD obsahuje celé znění bakalářské práce

V Liberci dne: 17. 4. 2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra pedagogiky a psychologie

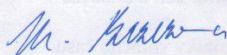
ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

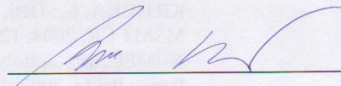
pro (kandidát): Zdena Tichá
adresa: Krajiní 1578/8, Liberec 30, 463 11
studijní obor (kombinace): Pedagogika volného času
Název BP: **Moderní pojetí školní družiny**
Název BP v angličtině: **A modern approach to an after school club**
Vedoucí práce: PaedDr. Jitka Jursová, PhD.
Konzultant:
Termín odevzdání: květen 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 6.dubna 2010

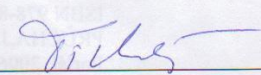
děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): ZDENA TICHÁ

Datum: 16.6.2010

Podpis:

Název BP:	Moderní pojetí školní družiny
Vedoucí práce:	PaedDr. Jitka Jursová, PhD.
Cíl:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Objasnit nové pojetí školní družiny jako mimoškolní výchovné instituce, její postavení ve výchovně vzdělávací soustavě, její funkci a úkoly vyplývající z výchovně vzdělávacích programů. 2. Analyzovat aktuální pedagogické problémy fungování školních družin v souvislosti s reformou vzdělávání v ČR. 3. Cílem výzkumu bude na základě rozhovorů s vychovatelkami školní družiny analyzovat aktuální problémy fungování školních družin a ověřit názory dětí na možnosti způsobů trávení volného času.
Požadavky:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vyhledat příslušnou literaturu a další zdroje informací 2. Realizovat průzkum ve školní družině 3. Hledat cesty řešení aktuálních problémů ve školní družině 4. Konzultace s vedoucím práce
Metody:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dotazník pro žáky 2. Rozhovory s vychovatelkami ve školní družině 3. Studium pedagogické dokumentace
Literatura:	<p>HÁJEK,B., PÁVKOVÁ, J.: Školní družina.1. vyd. Praha: Portál, 2003. 160 s. ISBN 80-7178-751-5.</p> <p>HÁJEK,B.: Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny. 1. vyd. Praha : Portál, 2007. 125 s. ISBN 978-80-7367-233-1.</p> <p>HOLEYŠOVSKÁ, A.: Rok ve školní družině. 1.vyd. Praha : Portál, 2003. 166 s. ISBN 80-7178-752-3.</p> <p>KRTIČKA, K.: Děti, vedoucí a volný čas. Praha : Institut dětí a mládeže MŠMT ČR, 2004. 120 s. ISBN 80-86784-06-1.</p> <p>NĚMEC, J.: Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času. Brno : Paido, 2002. 118 s. ISBN 80-7315-012-3.</p> <p>PÁVKOVÁ, J.: Pedagogika volného času. 4. vyd. Praha : Portál, 2008. 221 s. ISBN 978-80-7367-423-6.</p> <p>PRŮCHA,J.: Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru. 2. vyd. Praha : Portál, 2006. 271 s. ISBN 80-7178-944-5.</p>

Čestné prohlášení

Název práce: MODERNÍ POJETÍ ŠKOLNÍ DRUŽINY
Jméno a příjmení autora: Zdena Tichá
Osobní číslo: P08000404

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 17. 04. 2011

Zdena Tichá

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí práce PaedDr. Jitce Jursové, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce, za její praktické připomínky a cenné rady.

Poděkování patří také panu řediteli Základní školy v Liberci, který mi umožnil průzkum ve školní družině, všem vychovatelkám za pomoc a ochotu při vyplňování dotazníku a milým dětem za jejich nadšení a od srdce vyjádřené názory.

Velký dík patří rodině, která mi byla oporou během celé práce.

Zdena Tichá

Moderní pojetí školní družiny

Anotace

Bakalářská práce pojednává o školní družině, její funkci, postavení ve vzdělávací soustavě a podmínkách důležitých pro činnost školní družiny. Hlavním cílem práce je na základě provedeného průzkumu ve školních družinách a prostudované odborné literatury analyzovat problémy fungování družin z pohledu vychovatelek a zjistit názory dětí na školní družinu a na trávení volného času ve školní družině.

Klíčová slova

Školní družina, funkce, obsahy a formy vzdělávání ve školní družině, školní vzdělávací program, dokumentace školní družiny, výchovně vzdělávací činnosti

A Modern Approach to an After School Club

Annotation

The bachelor work deals with the after school club, its function, its position in the educational system and with conditions which are necessary for its running. My work is based on a survey made in after school clubs and on the professional literature. The main goal of my work is to analyse problems of working of after school clubs on the basis of performed survey at schools and studied literature from the point of view of club teachers, and to find out children's opinion on the after school club and on spending their free time there.

Keywords

After school club, function, educational contents and forms in the after school club, school educational programme, documentation of the after school club, educational activities

OBSAH

Seznam použitých zkratk	9
Úvod	10
1. Školní družina obecně	11
1.1 Vymezení pojmu	11
1.2 Cíle výchovně vzdělávací práce ve školní družině	11
1.3 Funkce, obsahy a formy vzdělávání ve školní družině	12
1.4 Školní vzdělávací program pro školní družiny	14
2. Dítě ve školní družině	16
3. Podmínky pro činnost školní družiny	17
3.1 Materiální podmínky	17
3.2 Personální podmínky	18
3.2.1 Náplň práce vychovatelky	19
3.3 Ekonomické podmínky	19
3.4 Podmínky bezpečnosti práce a ochrany zdraví	19
4. Dokumentace školní družiny	20
4.1 Vnitřní řád	20
5. Režim dne ve školní družině	21
6. Výchovně vzdělávací činnosti ve školní družině	22
6.1 Odpočinkové činnosti	22
6.2 Rekreační činnosti	22
6.3 Zájmové činnosti	22
6.4 Sebeobslužné a veřejně prospěšné činnosti	24
6.5 Příprava na vyučování	25
7. Motivace a hodnocení dětí	25
8. Právní předpisy	25
9. Shrnutí	27
10. Průzkumná část	29
11. Závěr	53

Použitá literatura	.....	55
Seznam příloh	.....	58
Přílohy	.....	59

Seznam použitých zkratk

DVPP	Další vzdělávání pedagogických pracovníků
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
RVP	Rámcový vzdělávací program
SRPŠ	Sdružení rodičů a přátel školy
ŠD	Školní družina
ŠVP	Školní vzdělávací program
ZŠ	Základní škola

Úvod

Školní družina je významným školským zařízením pro výchovu dětí mimo vyučování. Jejím hlavním úkolem je mimoškolní výchova, probíhající prostřednictvím výchovně vzdělávacích činností, tvořící mezistupeň mezi výchovou ve škole a výchovou v rodině. V současnosti se na školní družinu pohlíží z různých stran. Společností je vnímána jako dobře fungující „sociální služba“, která poskytuje hlídání dětí zaměstnaných rodičů; jako volnočasové zařízení poskytující zájmové činnosti, možnost odpočinku a relaxace po školním vyučování; jako zařízení primární prevence nežádoucích sociálně patologických jevů nebo jako organizace zajišťující výchovu ve volném čase s cílem naučit děti kvalitně využívat svůj volný čas.

V teoretické části bakalářské práce na základě studia odborné literatury se snažím proniknout do obecných zásad fungování školních družin, zformulovat jejich cíle, poslání, funkci, obsahy a formy vzdělávání. Věnuji se podmínkám důležitým pro jejich činnost, povinným dokumentům a závazným právním předpisům.

Praktická část je rozdělena do dvou částí. Cílem první části je na základě dotazníkového šetření u vychovatelek školních družin a analýzy získaných dat přiblížit současnou problematiku fungování školních družin. Zaměřuji se na počet žáků v oddělení, využívané prostory, tvorbu Školního vzdělávacího programu, financování, spolupráci s rodiči a ostatními subjekty a na aktuální problémy, kterými se vychovatelky zabývají.

Druhá část je věnována účastníkům zájmového vzdělávání, žákům 1. až 3. třídy, pravidelně navštěvujícím školní družinu. Cílem dotazníkového šetření a rozhovorů s žáky je poukázat na sociální vazby mezi vrstevníky, vazby dětí s vychovatelkou, nastínit spokojenost žáků s materiálním vybavením a přimět děti zamyslet se nad dalším využíváním volného času ve školní družině podle vlastního výběru.

V závěru kladu důraz na dosažené cíle průzkumu na základě předchozích zjištění a navrhuji alternativní řešení k vysloveným aktuálním problémům školních družin.

1. Školní družina obecně

1.1 Vymezení pojmu

„Školní družina – školské výchovné zařízení pro výchovu mimo vyučování pro žáky 1. stupně základní školy, zvláštních, speciálních a pomocných škol.“¹

Školní družiny vznikají při základních školách a jsou zřizovány krajem nebo obcí podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (*školský zákon*). Jejich činnost navazuje na vzdělávání v základní škole, ale nenahrazuje ho. Školní družina nemá funkci pouze výchovně vzdělávací, ale i sociální. Důležité je zajistit péči a dozor o dítě zaměstnaným rodičům v průběhu celého školního roku i během prázdnin. Školní družina je rozdělena na oddělení. Při běžné činnosti se oddělení naplňuje 25-30 žáky, v jednom oddělení lze integrovat max. 5 žáků se zdravotním postižením. Nejvyšší počet žáků v oddělení na jednoho pedagoga stanoví ředitel s ohledem na jejich bezpečnost. O přijetí či nepřijetí žáka do ŠD rozhoduje ředitel na základě písemné přihlášky.

1.2 Cíle výchovně vzdělávací práce ve školní družině

Pod pojmem obecný cíl vzdělávání si představíme to, k čemu mají pedagogičtí pracovníci svou činností směřovat. Ve všech společnostech výchova a vzdělávání směřují k úspěšné socializaci jedince, k osvojení norem, hodnot a naučit se nezbytným dovednostem a znalostem, které mu pomohou zapojit se do společnosti. Stejný cíl má i školní družina, prostřednictvím aktivit mimo vyučování má vybavit žáka žádoucími dovednostmi, vědomostmi a připravit ho na život ve společnosti. Inspirací pro vzdělávací cíle ve školní družině je RVP pro základní vzdělávání, obsahující přehled obecných cílů (k čemu má vzdělávání směřovat – rozvoj

---

¹PRŮCHA, J. - WALTEROVÁ, E. - MAREŠ, J.: *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. 1. vyd. 292 s. ISBN 80-7178-029-4. s. 222

osobnosti) a klíčových kompetencí a výukové cíle (co se žák naučí a jak umí získané vědomosti používat). Specifickým cílem je vychovávat ke smysluplnému využívání volného času a vybavit žáka dostatkem námětů pro naplňování volného času. Je důležité brát výchovu jako zvláštní formu primární prevence sociálně patologických jevů (drogy, alkoholismus, kouření, delikvence, virtuální drogy, záškoláctví, vandalismus, šikana, rasismus). Posláním školní družiny je vytvořit u dětí návyk na účelné využívání volného času (výchova k volnému času).

1.3 Funkce, obsahy a formy vzdělávání ve školní družině

1.3.1 Funkce vzdělávání ve školní družině

Ve většině případů rodiče přihlašují své dítě do školní družiny z hlavního důvodu, aby bylo pod dohledem po školním vyučování. V současné době je dalším neméně podstatným požadavkem rodičů bezprostřední naplňování volného času dítěte (výchova ve volném čase a vytvoření návyků užívání volného času k zájmovým činnostem). O způsobech naplňování volného času svých dětí ve školní družině je dobré rodiče informovat prostřednictvím výsledků činností – dárečky, přání, výrobky a výkresy nebo informacemi na nástěnkách (fotografie z akcí).

Dnešní pokroková doba nám nabízí mnoho možností masmédií: internet – webové stránky školy, školní časopisy, noviny), ale určitě mezi nejúčinnější patří přímé zapojení rodičů do aktivit. Jedná se o besídky, vánoční dílny, jarmarky, sportovní dny a různé oslavy (maškarní bály, dětské plesy). Tyto společné aktivity jsou velkým přínosem pro školní družiny. Rodiče si většinou vytvoří dobré povědomí o školní družině. Školní družina plní tyto funkce:

a) Výchovně vzdělávací – prostřednictvím pestrých činností děti získávají nové vědomosti, dovednosti, návyky. Praktickými činnostmi a zkušenostmi si vytvářejí vlastní názor na život a na svět. Jedná se o činnosti: odpočinkové, rekreační, zájmové,

b) Zdravotní funkce – ve školní družině se klade velký význam na dodržování denního režimu a na zdravý životní styl. Významný je pravidelný pobyt na čerstvém vzduchu a pohybové činnosti ve volném čase. Velký význam se klade na základní hygienické návyky a na dodržování hygieny. Zdravý duševní vývoj je dítěti zajištěn pobytem v příjemném, bezpečném a hygienicky nezávadném prostředí, mezi vrstevníky a vykonáváním činnosti, která ho baví a uspokojuje.

c) Sociální funkce - je ve školní družině zajištěna vytváření nových vztahů a vyrovnáním rozdílů mezi nestejnými podmínkami v rodině (materiální, psychologické). Pomáhá hlavně dětem z méně podnětného a problematického prostředí. Samozřejmostí je osvojování komunikačních dovedností v kolektivu.

d) Preventivní a rozvojová funkce – prevence sociálně patologických jevů. Je dobré kombinovat preventivní funkci výchovného působení s rozvojovou funkcí. Jde o poskytnutí bezpečného místa pro dítě a pomoci mu budovat jeho osobnost společně se vztahy s vrstevníky, patřit někam.

1.3.2 Obsah vzdělávání

Obsah zájmového vzdělávání je ve školském zákoně vymezen jako naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. Většinou je obsah zájmového vzdělávání je uspořádán do tematických celků, které souvisejí s RVP pro základní školy. Průřezová témata (Osobnostní a sociální výchova, Multikulturní výchova, Environmentální výchova, Mediální výchova) přispívají k rozvoji klíčových kompetencí žáka (kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a pracovní). Co jsou to kompetence?

„Kompetence tedy představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti.“²

---

² HEŘMANOVÁ, J., MACEK, M.: *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*. 2. vyd. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Odbor pro mládež : Národní institut dětí a mládeže, 2009. ISBN 978-80-86784-77-9 . s. 55.

A jak chápeme klíčové kompetence v zájmovém vzdělávání?

„ Můžeme je chápat jako cíle zájmového vzdělávání: Naučit, rozvinout, posílit, potlačit, rozšířit naučené, získané, osvojené návyky, dovednosti, schopnosti, vědomosti tak, aby výstupem, který při našem zájmovém vzdělávání očekáváme, byla osobnost, která zvládne, dokáže, umí, překoná ... a která dosáhne klíčových kompetencí, které stojí na vyšším stupni žebříčku, než se kterými přišla na začátku vzdělávání.“³

Mezi vzdělávací témata pro základní vzdělávání patří: Člověk a společnost, Člověk a příroda, Člověk a jeho svět (Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás, Lidé a čas, Rozmanitost přírody, Člověk a zdraví). Obsah vzdělávacího programu může být členěn podle oblastí – Sport, Ekologie.

1.3.3 Formy vzdělávání

Náplň práce školních družin se skládá z pravidelných činností, kde se jedná o každodenní činnost žáků přihlášených k pravidelné denní docházce (výchovná, vzdělávací, zájmová a tematická rekreační činnost, zájmové útvary); příležitostních akcí, jsou určené i pro rodiče (besídky, divadelní vystoupení, výlety, exkurze, sportovní dny); spontánních aktivit, ve školní družině jsou spontánní aktivity zpravidla zahrnuty do denního režimu, jedná se o klidové činnosti po obědě, při pobytu venku a hry v rámci ranního či koncového pobytu žáka v družině.

1.4 Školní vzdělávací program pro školní družiny

Pro základní školy je vzdělávací program základního vzdělávání závazně stanoven RVP (§ 44 školský zákon), ze kterého vychází také Rámcový vzdělávací program dané družiny (inspirovat se mohou také RVP pro předškolní vzdělávání).

---

³ HEŘMANOVÁ, J., MACEK, M.: *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*. 2. vyd. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Odbor pro mládež : Národní institut dětí a mládeže, 2009. ISBN 978-80-86784-77-9 . s. 55.

Každá školní družina má svůj vlastní ŠVP. Je to povinný dokument školní družiny, který se zveřejňuje a je volně přístupný.

„ Školní vzdělávací program pro vzdělávání, pro nějž není vydán rámcový vzdělávací program, stanoví zejména konkrétní cíle vzdělávání, délku, formy, obsah a časový plán vzdělávání, podmínky přijímání uchazečů, průběhu a ukončování vzdělávání, včetně podmínek pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, označení dokladu o ukončeném vzdělání, pokud bude tento doklad vydáván. Dále stanoví popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek a podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví, za nichž se vzdělávání v konkrétní škole nebo školském zařízení uskutečňuje. “⁴

Školský vzdělávací program školní družiny má navazovat na program konkrétní školy, musí obsahovat identifikační údaje školy, charakteristiku školní družiny a jejího vzdělávacího programu. Může obsahovat také strukturu tématických celků.

Podle §5 školského zákona by měl obsahovat **cíle vzdělávání** (celkový rozvoj dítěte, osvojování si základních hodnot), **formy a obsah** (pravidelné a příležitostní akce, spontánní aktivity, odpočinkové činnosti, příprava na vyučování), **časový plán** (školní rok), **materiální, personální a ekonomické podmínky, zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví** (režim ve školní družině, stravovací a pitný režim, hygienické vybavení, dostupnost první pomoci) a **podmínky pro činnost žáků se speciálními vzdělávacími potřebami** (pro nadané děti doplňkové zájmové aktivity, pro znevýhodněné děti – větší pozornost, kladné hodnocení, sociální integrace žáka).

Zákonní zástupci přihlašují své děti na základě dobrovolnosti, proto je činnost ve školní družině většinou orientovaná na představu rodičů a žáků.

---

⁴ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), §5 (odst. 2).

2. Dítě ve školní družině

Děti, které navštěvují školní družinu, patří do věkové kategorie mladšího školního věku (6 až 11 let). Každé dítě má svou vlastní osobnost, má odlišné vrozené předpoklady, pochází z různého prostředí a navštěvovalo různé výchovné instituce (mateřská škola, základní škola) s odlišným pedagogickým vlivem. Nastupuje do školy a náplní jeho života se stává školní práce a povinnosti.

„ K určení školní zralosti je zapotřebí dosažení určité úrovně řeči, myšlenkových operací, pozornosti, soustředěnosti i sociálních dovedností. “⁵

Tělesný vývoj: U dětí je charakteristický růst do výšky. Průměrně chlapci vyrostou ze 117 cm na 145 cm (dívky o 1cm víc). Váhou se dostanou z 22 kg na 37 kg (dívky o půl kg víc). Mění si jim chrup, získávají druhý. Obdivuhodná je výkonnost dětí, pohybová aktivita a snadné vyčerpání (neumí hospodařit se svými silami), ale dokážou velice rychle nabrat nové síly. Zlepšuje se hrubá a jemná motorika (hlavně motorika ruky), zdokonaluje se činnost smyslových orgánů.

Psychický vývoj: Vnímá lépe to, co je pro něj emocionálně přitažlivé. Učitel se u něj snaží pěstovat záměrnou pozornost vhodnou motivací, protože dítě je rozptylováno mnohými vedlejšími podněty. Zlepšuje se paměť (mechanická paměť, zraková paměť), myšlení (učí se myšlenkovým obrátům, pochopí konkrétně logický princip) a řeč (větší slovní zásoba, objevuje svět knihy). Stává se z něj postupně střízlivý realista (sbírá praktické informace).

„ Školák ve volném čase také rád čte, případně žádá, aby se mu četlo. Škola mu nestačí, žádá další přísun informací. Toto je věk dětských encyklopedií i zábavné literatury “⁶

---

⁵ HÁJEK, B.: *Školní zralost a školní připravenost*. In: Informatorium. únor 2004, XI. ročník, číslo 2, Praha: Portál. s. 6. ISSN 1210-7506.

⁶ ŘÍČAN, P.: *Cesta životem: vývojová psychologie*. 2.vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-124-7. s. 157.

Citový vývoj: Dítě v tomto věku se zdá být bezcitné, protože má malou schopnost umět se vžít do pocitů druhých. City jsou většinou povrchní a nestálé. Mění se to až po osmém roce, kdy nastupuje estetické cítění (má vkus, rozlišuje realitu od fantazie), mravní city (posuzuje činy v konkrétních situacích) a intelektuální city (naplňuje ho škola a mimoškolní činnost).

Sociální vývoj: Ve škole dítě navazuje nové vztahy, vliv třídy nutí dítě hrát určitou společenskou roli (přestává žalovat, učí se solidaritě, čelí agresi), přirozená je soutěživost. Po osmém roce pomalu přestává vzhlížet k autoritě (důvěřovat na slovo) a vliv učitele pomalu ustupuje před vlivem vrstevníků a třídy. Velký význam má hra, při které děti spolupracují. Jsou složitější, promyšlenější, s pravidly. Přibývá her pohybových jako kompenzace duševní práce.

3. Podmínky pro činnost školní družiny

3.1. Materiální podmínky

Materiální podmínky zahrnují vhodný prostor (plocha volného prostoru na žáka je 2 m² na 1 žáka) a pomůcky. Kromě základního prostoru by měli mít vychovatelky k dispozici prostory školy (učebny, kuchyňka, hudebna, hřiště, tělocvična, knihovna, pozemky-zahrada). K základním požadavkům na prostředí⁷ patří bezpečnost, snadné udržování čistoty a pořádku, nehluknost, řádné osvětlení, dostatek prostoru a přiměřený nábytek. Nábytek musí odpovídat výšce dětí a nábytek by měl být uspořádán s ohledem na bezpečnost a pohyb dětí v místnosti. Dnes jsou již specializované firmy, které vyrábí přímo nábytek pro mateřské a základní školy.

Na podlaze by mělo být linoleum a na menší části koberec, vhodným doplňkem jsou i podložky. Zařízení a vybavení by mělo být čisté a estetické. Ve vybavení by měly být stolní hry, stavebnice, panenky. Pro sportovní aktivity venku jsou vhodné

---

⁷ Vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých

prolézadla z lan, koše na házení, houpačky, dopravní značky – semaforey, koloběžky. Pobyť na hřišti dětem příjemní míče a švihadla, házečí kroužky.

Pro podporu četby jsou nezbytné časopisy a knihy, návštěva knihovny. Hudební činnost je možné obohatit nástroji – flétny, kytara, klavír. Pro výtvarnou činnost jsou nezbytností různé výtvarné potřeby (papíry na koláže, tempery, štětce, nůžky, lepidla, tuše).

V dnešní době jsou již nezbytností počítače s řadou didaktických her a televizory ke sledování naučných programů.

3.2. Personální podmínky

V zájmovém vzdělávání je důležité, kdo tuto činnost vede. Ve školních družinách pracují kvalifikovaní pedagogičtí pracovníci⁸. Vychovatelka má vedle zákonem stanoveného vzdělání, všeobecný přehled, odborné vědomosti o dětech mladšího školního věku, má právní povědomí, zná metodiku výuky a ovládá širokou škálu volnočasových aktivit. Pedagogická činnost vyžaduje neustálé celoživotní vzdělávání a doplňování vědomostí a dovedností. Další vzdělávání vychovatelek (DVPP) organizuje ředitel školy.

Pro úspěšné vykonávání práce musí mít kladný vztah k dětem, vysokou míru empatie, umět vytvořit příznivé sociální klima, umět jednat s dětmi, vzbuzovat zájem o aktivity, mít smysl pro humor, organizační schopnosti, být fyzicky zdatná.

„ Má vyvolávat v žácích aktivní zájem o okolí, o sociální kontakty a komunikaci a probouzet jeho vnímavost k podnětům, které poskytuje bližší i vzdálenější okolí. Podněcuje a rozvíjí přirozenou všímavost a zvědavost žáků, jejich chuť objevovat i odvahu projevit se a ukázat, co všechno zvládnou. Tyto žádoucí projevy pak přiměřeně oceňuje a chválí.“⁹

---

⁸ Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁹ HÁJEK, B.: *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*. 1.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-233-1. s. 47.

3.2.1 Náplň práce vychovatelky

Mimo nepřímé výchovné činnosti (dokumentace, příprava materiálů, účast na pedagogických radách, styk s rodiči) je hlavní pracovní náplní vychovatelky zajištění zájmového vzdělávání žáků podle ŠVP; vytvářet zajímavou skladbu činností; navozovat příjemné a motivující prostředí; upevňovat hygienické návyky; dodržovat pravidla bezpečnosti a prezentovat výsledky činnosti školní družiny na veřejnosti.

„Při plánování výchovně-vzdělávacích činností vychovatel vychází z potřeb a přání dětí či mládeže, vhodně a nenásilně je ovlivňuje. Tak se pro děti stává přítelem a rádcem, který co nejméně poroučí a zakazuje, ale spíše doporučuje, usměrňuje a podněcuje.“¹⁰

3.3 Ekonomické podmínky

Ve školském vzdělávacím plánu by měly být podrobně popsány pravidla pro výši úplaty za školní družinu (100,- Kč za měsíc), za školní klub (50,- Kč za měsíc), výše úplaty při pravidelné docházce sourozenců, pravidla pro stanovení úplaty, pokud je žák přijat během školního roku a způsob využití prostředků získaných z úplaty.

3.4 Podmínky bezpečnosti práce a ochrany zdraví

Důležitým dokumentem školy je vnitřní řád, který obsahuje podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí a jejich ochranu před sociálně patologickými jevy. Mezi *podmínky pro hygienické a bezpečné působení* patří vhodná skladba činností, stravovací a pitný režim, užívané prostory a nábytek podle norem, bezpečné pomůcky a dostupnost první pomoci.

---

¹⁰ *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6. s. 57.

Součástí *psychosociálních podmínek* je příznivé sociální klima, partnerství v komunikaci; empatie, spolupráce; respektování potřeb, věková přiměřenost; ochrana před násilím, šikanou a dalšími patologickými jevy.

4. Dokumentace školní družiny

Školní družina je školské zařízení a má povinnost vést pedagogickou dokumentaci o své činnosti. Rozsah vedení dokumentace stanovuje § 28 školského zákona. Pedagogická dokumentace podléhá skartačnímu řádu. Měla by být uložena pět let¹¹.

Mezi předepsané tiskopisy patří *Přehled výchovně vzdělávací práce*, který obsahuje týdenní skladbu činností, seznam zapsaných žáků, jejich příchody a odchody podle podkladů rodičů, a *zápisové lístky*, obsahující základní údaje o žákovi, způsob docházky a odchody z družiny, zdravotní stav (zdravotní pojišťovna), podpis rodiče. K další povinné pedagogické dokumentaci náleží *rozhodnutí o zápisu do školského rejstříku*, *školní matrika* (evidence žáků), *ŠVP*, *vnitřní řád a docházkový sešit* (pro ranní a koncovou družinu).

4.1 Vnitřní řád

Vnitřní řád vydává ředitel školského zařízení, zveřejní ho na přístupném místě a prokazatelným způsobem s ním seznámí zaměstnance, žáky a rodiče.

Vnitřní řád školní družiny by měl uvádět *provozní dobu školní družiny* – kdy začíná ranní družina, odpolední družina a kdy končí provoz družiny, *užívané místnosti školní družiny* a užívání dalších prostor, které třídy a herny školní družina užívá, stanovení podmínek při užívání jiných prostor (přezůvky), *přihlašování žáků do školní družiny* – způsob přihlášení, odhlášení, vyloučení, *platby za pobyt dítěte* ve

---

¹¹ Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, v platném znění

školní družině – výše platby, způsob vybírání, datum splatnosti, popř. sankce za neuhrazení, *podmínky docházky dětí* - vyzvedávání a omlouvání dětí, způsoby odchodů dětí ze školní družiny, způsoby omlouvání, *přechod žáků ze školy do školní družiny a odpovědnost za ně* – přechod dětí z ranní družiny, po skončení vyučování a přechod na kroužky, *zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků* ve školní družině – spojování oddělení, max. počet dětí v oddělení, *režim školní družiny* – základní organizace odchodů na obědy, závazná doba, kdy je možné dítě ve školní družině vyzvednout (většinou do 13. hodin a po 15. hodině), *pitný režim* – zda si nosí nápoje děti samy, nebo mají k dispozici automaty, *postup vychovatelky při nevyzvednutí žáka ve stanovené době* – způsob uvědomění ředitele školy, stanovení doby čekání, určení záchytného stanoviště a *provoz školní družiny o prázdninách*, podmínky, platby.

5. Režim dne ve školní družině

Při sestavování režimu ve školní družině je nezbytné přihlížet na výkonnost dětí. V některých hodinách je výkonnost člověka nižší a únava vyšší (ráno a večer, po obědě, po náročné činnosti). Naopak efektivní hodiny jsou mezi 10. - 11. hodinou a mezi 15. - 17. hodinou. Pro vychovatelky je důležité vědět, že na děti působí větší únava po vyučování., proto mají větší potřebu pohybu – fyzické aktivity. Proto je nutné přizpůsobit režim dne ve školní družině nejen konkrétním podmínkám školní družiny, ale i pedagogicko-psychologickým poznatkům o dětech mladšího školního věku a individuálním zvláštěnostem dětí.

Při plánování režimu dne je důležité nezapomenout na to, že do ranní družiny jsou zařazovány klidné, nenáročné odpočinkové činnosti, které jsou většinou konány individuálně. Po vyučování a po obědě jsou vhodné fyzicky i psychicky nenáročné skupinové nebo individuální odpočinkové činnosti. Po klidových odpočinkových činnostech by měly následovat pohybové činnosti při pobytu venku (spontánní pohyb). Po 15. hodině jsou nejvhodnější náročnější činnosti, zájmové činnosti nebo příprava na vyučování.

6. Výchovně vzdělávací činnosti ve školní družině

6.1 Odpočinkové činnosti

Jejich hlavním úkolem je odstranit únavu. Každý by si měl zvolit činnost podle svého přání. Jsou zařazovány ráno anebo po obědě.

Mezi odpočinkové činnosti patří klidné námětové, konstruktivní, stolní a společenské hry; klid na lůžku, na koberci, na pohovce, venku na dece, relaxační cvičení; poslech, krátké sledování televize, práce s počítačem; četba časopisů, knih, prohlížení obrázků; rozhovory o přečtené knize, o představení, filmu; vyprávění zážitků, rozhovory se žáky a nenáročné vycházky.

6.2 Rekreační činnosti

Jsou realizovány převážně venku jako organizované nebo spontánní činnosti a slouží k regeneraci sil. Zařazujeme je po odpoledním odpočinku.

Jde o hry s náročnějšími pohybovými nebo manuálními prvky. Často se uplatňují pohybové kolektivní hry s pravidly.

Spontánní hry podle vlastního přání utvářejí u dětí pocit radosti a spokojenosti (děti se při nich chovají bezprostředně) a umožňují vznik nových vztahů a zařazení do vrstevnické skupiny.

Do rekreačních činností můžeme zařadit pohybové hry na hřišti, v přírodě, soutěživé hry, hry s nářadím; hry na sněhu, ve vodě – sezónní hry; rekreační hry – bruslení, atletika, lyžování, gymnastika; přírodovědné, společenskovědné a esteticko-výchovné vycházky; činnosti spojené s ochranou přírody; hry s hudbou, zpěv, tanec; hry námětové a dramatizující.

6.3 Zájmové činnosti

Rozvíjejí osobnost dětí. Zájem můžeme chápat jako stálou snahu zabývat se nějakou činností, která upoutává jedince po stránce citové nebo poznávací. Důležitá je vlastní aktivita dětí, která jim přináší radost a uspokojení.

Jedná se o aktivity, které zahání pocit nudy a nenaplněného volného času. Umožňují dětem se seberealizovat a zažívat úspěch. Jsou to aktivačně-motivační – jde o činnost „akci“ a vyvolávají pohnutku „motiv“ k této činnosti. V průběhu této činnosti dochází k rozšiřování určitých poznatků, prohlubování schopností a dovedností. Podle obsahu je dělíme na:

Společenskovední – jde o poznání své vlasti (historie), mateřského jazyka (jazykověda), společenského dění (partnerství, rodičovství, společenská výchova). Patří sem historie známých objektů (školy, divadla, muzea), památná místa; seznámení se s životem a dílem známých osobností; sledování aktualit z domova a ze světa; význam státních svátků, oslavy narozenin; seznámení se s lidovými tradicemi, zvyky a zábavné studium cizích jazyků, sběratelství.

Pracovně-technické – vedou k získání manuální zručnosti, rozvíjí technické znalosti a představivost, podporují touhu po nových poznatcích v oboru výpočetní techniky. Mezi pracovně-technické činnosti řadíme konstruktivní hry, práce se stavebnicemi, modelářské práce; montáže a demontáže, drobné opravy; práce s materiálem (plasty, karton, dřevo, textil, přírodní a modelovací materiál); dopravní výchova; stolování.

Přírodovědně-ekologické – prohlubují znalosti o přírodě, probouzejí vztah k ochraně přírody, zájem o chovatelství a pěstitelství. Děti si osvojí poznatky o živé a neživé přírodě. Patří sem pozorování přírody, sběr nerostů, přírodnin (kaštiny, žaludy, listy); muzea, botanická a zoologická zahrada, pěstelské práce, chovatelství, herbář.

Estetickovýchovné – přinášejí dětem nové emocionální zážitky, podporují estetický vztah dětí k přírodě, ke společnosti a ke kultuře. Rozvíjí výtvarný, hudební, literární, dramatický a hudebně - pohybový projev.

Jsou to výtvarné činnosti – malba, kresba, modelování, práce s materiálem, výstavy, galerie, kultura chování, stolování a oblékání; hudební činnosti – zpěv, tanec, hra na hudební nástroj, poslech hudby, teorie – hudební nauka, skladatelé a jejich díla, návštěva muzea, výstavy, besedy; literárně-dramatické činnosti – četba, vyprávění, dramatizace, dramatické hry na rozvoj komunikace a sociálních vztahů, představení, besedy.

Tělovýchovné, sportovní a turistické - mají za úkol zvyšovat fyzickou a psychickou zdatnost. Činnosti jsou zaměřeny na všestranný rozvoj – atletika, gymnastika, turistika, plavání, lyžování, bruslení, frisbee, florbal, fotbal, vybíjená. Jedná se o cvičení při hudbě, s náradím; tanec (aerobic), atletika, gymnastika; sportovní hry, pohybové hry; sporty během sezóny (bruslení, lyžování, plavání); literatura (sportovci), konání sportovních soutěží.

„ Při vývoj osobnosti jsou patrně nejdůležitější týmové rvavé sporty jako fotbal a hokej; později k nim přibude košíková. Dochází při nich k těsnému kontaktu – tělo na tělo. Hráč musí riskovat srážku i případné zranění, hra cvičí odvalu. Vybíjí se při ní agrese, tyto hry jsou ritualizované boje. Při těchto sportech je sociální trénink bohatší než při zápasu v boxu. Ve hře je nejen soupeř, ale i spoluhráč.“¹²

6.4 Sebeobslužné a veřejně prospěšné činnosti

Hlavním cílem sebeobslužných činností je naučit dítě samostatnosti v péči o svou osobu a osobní majetek. Jedná se o pěstování základních hygienických návyků, návyků kulturního chování a jednání s lidmi. Veřejně prospěšné činnosti se vykonávají na základě dobrovolnosti. Důležitá je motivace, která je poukazuje na pomoc ostatním lidem, radost z výsledku, pocit uspokojení a radosti.

Mezi tyto činnosti patří základní hygienické návyky, hygiena při jídle, kultura stolování; péče o oděv a obuv, vhodné oblečení; péče o pořádek a čistotu prostředí;

---

¹² ŘÍČAN, P.: *Cesta životem: vývojová psychologie*. 2.vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-124-7. s. 156.

chování ve společnosti, jednání s lidmi, schopnost komunikace, řešení konfliktů; veřejně prospěšné činnosti – šetrný vztah k majetku, chápání lidské práce, mezilidské vztahy založené na vzájemné úctě, odpovědnosti a schopnosti podřídit se nebo vést druhé. Patří sem také péče o životní prostředí, osvětové a kulturní činnosti, rozvoj mezilidských vztahů, např. pomoc starším občanům, malým dětem, handicapovaným lidem.

6.5 Příprava na vyučování

Příprava na vyučování může mít několik forem: vypracování úkolů se souhlasem rodičů, zábavné procvičování učiva (didaktické hry – pexesa, domina, křížovky, doplňovačky, konstruktivní a deskové hry), praktické činnosti (vycházky, exkurze, výstavy, poslech, četba). Aby byla příprava pro žáka zajímavá, je důležité volit a plánovat nové způsoby vyučování (zajímavé činnosti a nové pomůcky). Příprava na vyučování se může uskutečňovat až po odpočinku a rekreaci se souhlasem rodičů.

7. Motivace a hodnocení dětí

Motivace, kterou pedagog provádí, by měla vyvolávat nejen potřebu, ale současně ukazovat cestu, jak ji uspokojit. Motivace by měla dětem ukázat, proč by měly tuto činnost dělat (zvědavost – jak se něco vyrábí).

Úspěšnost motivace vychovatelky je dána nejen důležitostí činnosti – radost z činnosti, ale hlavně očekáváním úspěchu a ocenění. Proto je důležité oceňování výsledků i průběhu činnosti.

Dítě v sociálním prostředí se neustále hodnotí a porovnává s ostatními, možnou motivací je také soutěživost, ale ve školní družině je příjemnější atmosféra spolupráce a vzájemné pomoci, proto je vhodnější společná komunikace a práce ve skupinkách než obraz vítězů a poražených.

8. Právní předpisy

Činnost školských zařízení má svá specifika a je podrobně vymezena zákony, vyhláškami, nařízeními vlády a metodickými pokyny. Nejdůležitější z nich uvádím.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Tento zákon upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a některé jiné vzdělávání ve školách a školských zařízeních, stanoví podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova uskutečňuje, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání.

Vyhláška MŠMT 74/2005 o zájmovém vzdělávání

Vyhláška stanoví, že účastníky zájmového vzdělávání jsou děti, žáci a studenti; účastníky mohou být také pedagogičtí pracovníci, zákonní zástupci nezletilých účastníků, popřípadě další fyzické osoby. Stanoví formy zájmového vzdělávání, střediska, úplatu za zájmové vzdělávání.

Metodický pokyn k postavení, organizaci a činnosti školních družin (MŠMT Č.j.: 17 749/2002-51)

Pokyn podrobně popisuje poslání školních družin, řády, organizaci, činnosti ve školní družině, prostředí a povinnou dokumentaci.

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

Zákon upravuje předpoklady pro výkon činnosti pedagogických pracovníků, jejich pracovní dobu, další vzdělávání a kariérní systém. Vztahuje se na pedagogické pracovníky škol a školských zařízení, které jsou zapsány do rejstříku škol a školských zařízení.

Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické, přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků

Vztahuje se na učitele, vychovatele, mistry odborné výchovy, trenéry, ředitele, zástupce ředitelů a další pedagogické pracovníky předškolních zařízení, škol a školských zařízení. Vychovatelky ve školní družině mají přímou výchovnou činnost stanovenou v rozmezí 28 až 30 hodin týdně.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte

Úmluva stanoví pojem dítě, práva dítěte, stupeň a formy jeho ochrany. Čl. 31 stanoví dítěti právo na odpočinek, volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající věku dítěte.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Tento zákon obsahuje také pojem rodičovská zodpovědnost, kdo má rozhodující úlohu ve výchově.

Vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých

Vyhláška stanoví hygienické požadavky na prostorové podmínky, vybavení, provoz, osvětlení, vytápění, mikroklimatické podmínky, zásobování vodou a úklid mateřských škol, základních a středních škol, vyšších odborných škol, základních uměleckých škol a školských zařízení.

Zákon č.106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

Zákon upravuje pravidla pro poskytování informací (povinnost poskytovat a zveřejňovat informace) a dále upravuje podmínky práva svobodného přístupu k těmto informacím.

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů

Zákon upravuje práva a povinnosti při zpracování osobních údajů a stanoví podmínky, za nichž se uskutečňuje předání osobních údajů do jiných států.

Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, v platném znění

Zákon vymezuje pojem archiválie, evidenci, práva a povinnosti při nakládání s archiváliemi, zpracování archiválií a ochranu archiválií.

9. Shrnutí

V současnosti je velice důležitá prezentace školní družiny na veřejnosti a účast rodičů na některých aktivitách školní družiny (karnevaly, plesy, velikonoční a vánoční dílny, Den dětí, sportovní soutěže, besídky, čtenářské besedy, společné výstavy dětských prací).

Je důležité, jestli je školní družina vnímána jen jako sociální služba, která zajišťuje hlídání dětí před a po vyučování a posílá děti na zájmové útvary, nebo sama nabízí mnoho zajímavých a přitažlivých aktivit k regeneraci sil, rozvíjí dětskou tvořivost, komunikační a sociální dovednosti, spolupracuje s různými institucemi (knihovny, muzea, galerie, ekologická pracoviště, kulturní akce) a snaží se řešit výchovné problémy s pedagogicko – psychologickou poradnou.

Je nutné, aby o všech aktivitách byli rodiče informováni osobně – na třídních schůzkách, nebo písemně – na nástěnkách, na internetových stránkách školy. Informace by měly spočívat nejen v oznámení konání akce, ale také ve zveřejnění výsledku konané akce a možné ohlasy na akci.

10. Průzkumná část

Vlastní průzkum je rozdělen na dvě části. První část je průzkum názorů vychovatelek školní družiny, který se týká hlavně provozních záležitostí (organizace, další vzdělávání, spolupráce, aktuální problémy ve školní družině). Druhá část je věnována průzkumu názorů účastníků zájmového vzdělávání (dětí pravidelně navštěvujících školní družinu). Otázky se týkají vlastního názoru dítěte na školní družinu, na vybavení ŠD, vztahy ve školní družině (kamarádi, vychovatelka) a oblíbené činnosti.

Pro průzkum jsem zhotovila dva rozdílné dotazníky – Dotazník pro vychovatelky ve ŠD – I. část průzkumu a Dotazník pro žáky navštěvující školní družinu – II. část průzkumu.

I. část - Průzkum názorů vychovatelek ve školní družině

Průzkumem bych chtěla otevřít otázky k problematice fungování školních družin, zjistit dodržování limitu naplnění jednotlivých oddělení, možnosti využití dalších prostor, spolupráci vychovatelek při tvorbě ŠVP, problematiku financování a nastínit aktuální problémy, s kterými se vychovatelky ŠD denně potýkají.

Cíle průzkumu:

C1: Analyzovat problémy fungování družin.

C2: Poukázat na zásadní změny ve spolupráci školních družin s ostatními subjekty.

C3: Zjistit aktuální problémy ve školní družině.

Zvolená metoda: Pro sběr dat jsem použila anonymní dotazník. Obsahuje 10 otázek, 6 uzavřených a 4 otevřené otázky. Dotazovány byly vychovatelky z 9 školních družin z Liberce. Celkem 25 vychovatelek. Sestavený dotazník je k nahlédnutí v Příloze č. 1

Cílová skupina: Vychovatelky školních družin v Liberci.

Celkem: 25 vychovatelek

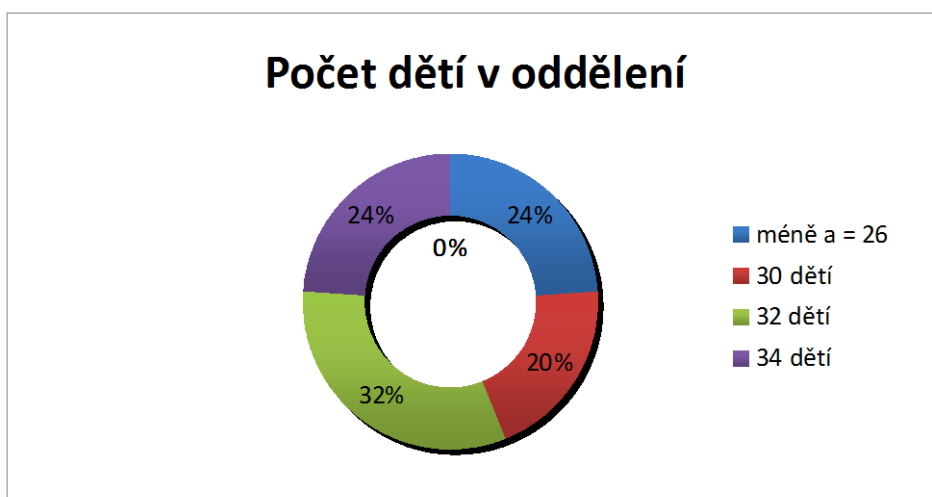
Výběr vzorku: Dotazník jsem osobně předala 27 vychovatelkám školních družin v Liberci a vrátilo se mi 25 dotazníků.

Průběh průzkumu a analýza získaných dat

V této části práce jsou uvedeny získané informace z průzkumu názorů vychovatelek ve školní družině. Většina dat je pro přehlednost znázorněna v grafech.

OTÁZKA č. 1.: Kolik dětí máte zapsaných ve Vašem oddělení školní družiny?

První otázkou jsem chtěla analyzovat jeden z problémů školních družin. Domnívám se, že oddělení ŠD bývají přeplněna. Z teoretické části již víme, že oddělení ŠD se naplňuje do kapacity 25 až 30 dětí.

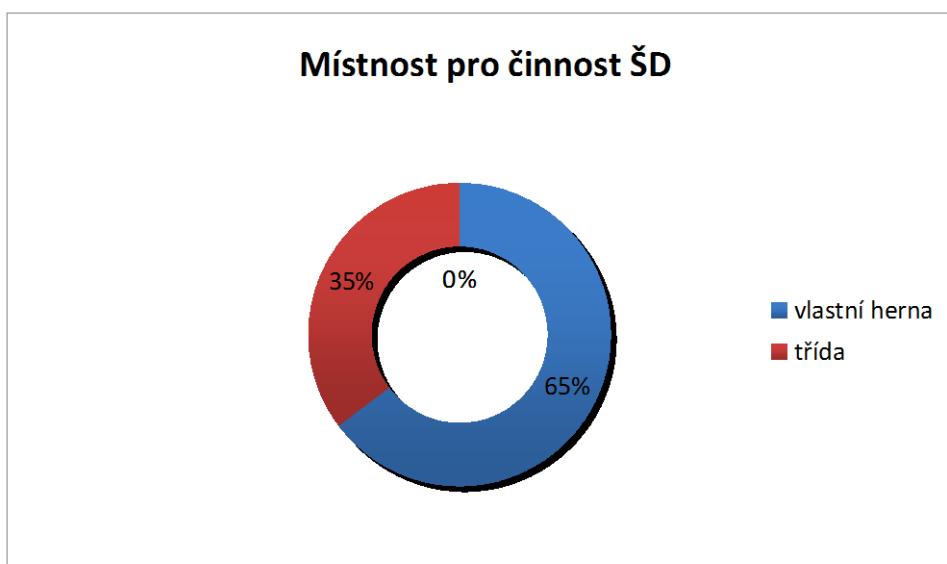
Graf č. 1

Z grafu č. 1 vyplývá, že 32% dotázaných vychovatelek má v oddělení 32 dětí a 24% až 34 dětí v jednom oddělení ŠD. Součtem zjistíme, že většina oddělení školních družin (56%) jsou „přeplněna“.

V odpovědi méně a = 26 (24%) byly uváděny tyto počty dětí: 15, 24, 25, 26.

**OTÁZKA č. 2.: Máte vlastní hernu nebo činnost školní družiny
provozujete s dětmi ve třídě?**

Pro lepší klima ve školní družině je důležité dětem zdůraznit rozdíl mezi volným časem ve školní družině a vyučováním. Ve třídě, kde se děti učí celé dopoledne, je pro vychovatelky mnohem těžší úkol navodit příjemnější atmosféru.

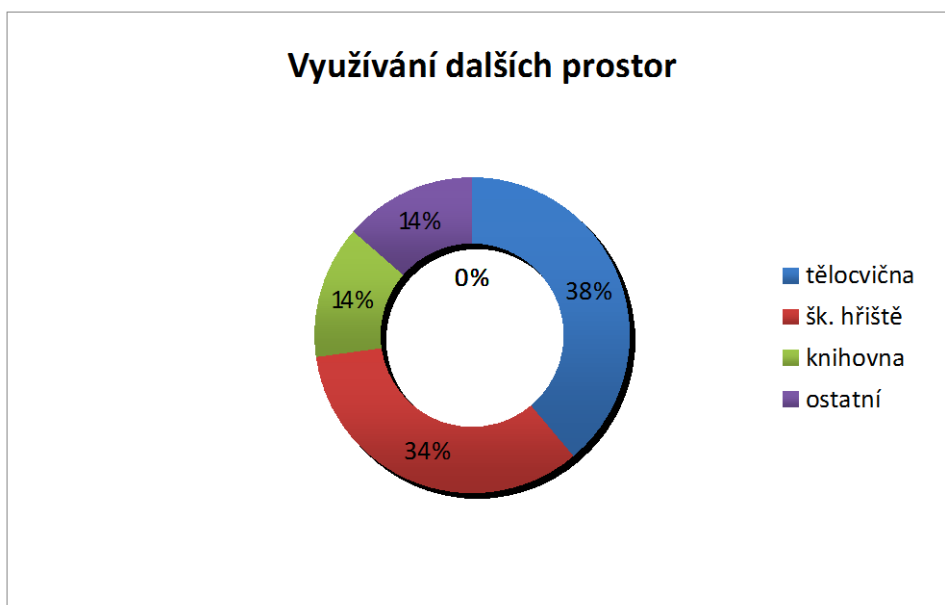
Graf č.2

Z grafu č. 2 vyplývá, že až 35% dotázaných vychovatelek vykonává svou činnost ve třídách a nemá vlastní hernu.

Zjistili jsme, že většina vychovatelek (65%) má k dispozici vlastní hernu, ale více než třetina (35%) vychovatelek musí provozovat odpočinkovou, rekreační i zájmovou činnost ve třídě (většinou v té samé, ve které se děti přes den učí).

OTÁZKA č. 3.: Využíváte také jiné prostory pro Vaši činnost? Jaké nejčastěji?

Využívat pouze jednu místnost pro výchovně vzdělávací činnosti určitě nestačí. Děti by měly mít k dispozici odpočinkovou a herní místnost, místnost pro provozování sportů, popř. další prostory (výtvarná dílna, kuchyňka, knihovna, počítačová místnost). Zajímalo mě, jestli nedostatek těchto prostor patří v současnosti k aktuálním problémům ŠD.

Graf č. 3

Z odpovědí vychovatelek vyplynulo, že při jejich práci mohou využívat jsou i další prostory. Mezi nejčastěji využívané patří tělocvična (38%) a školní hřiště (34%).

V ostatních (14%) jsou zahrnuty - *bazén, zahrada, společenská místnost, kuchyňka, místnost bez nábytku*

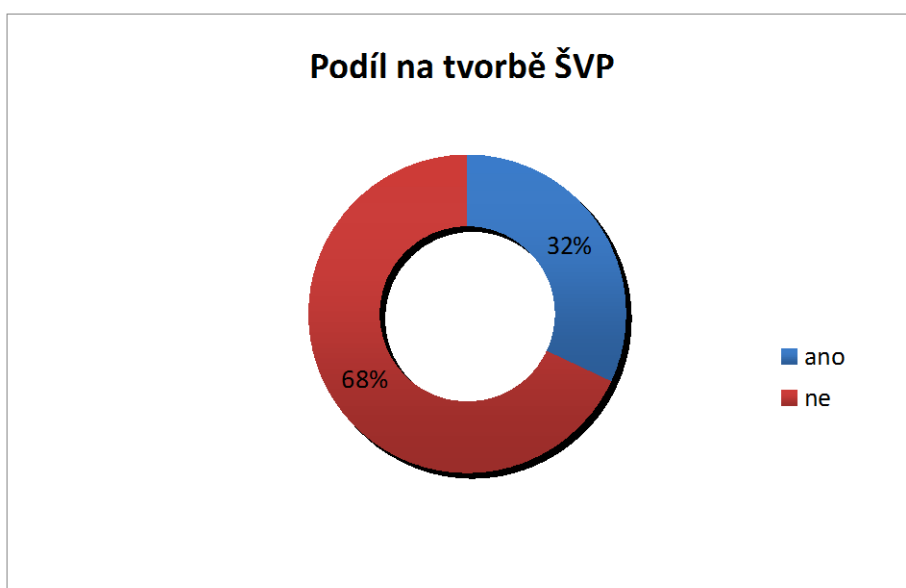

OTÁZKA č. 4.: **Podílíte se na tvorbě ŠVP pro školní družinu?**

ŠVP je povinný dokument ŠD, za který zodpovídá vedoucí vychovatelka.

Domnívám se, že ve většině školních družin je tvorba ŠVP velkým problémem, a že tento program vytváří pouze vedoucí vychovatelka.

Program by měl vychovatelkám poskytnout nabídku činností pro práci s dětmi na celý rok, proto by se na jeho tvorbě měla podílet každá vychovatelka.

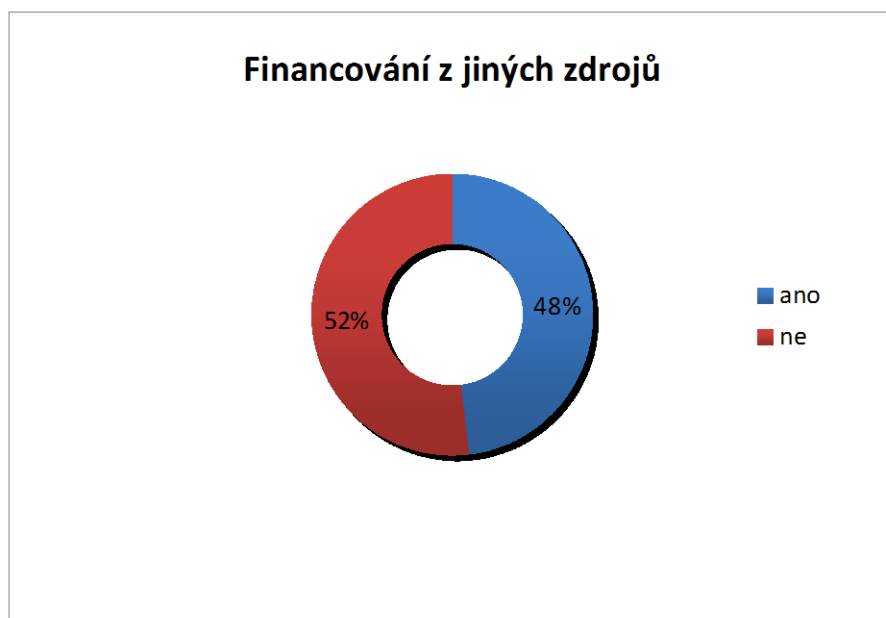
Graf č. 4

Odpovědi vychovatelek potvrdily mou domněnku, že ve většině školních družin (68%) se na ŠVP vychovatelky nepodílí.

Naopak 32% vychovatelek se na tvorbě ŠVP podílí a svými nápady přispívá ke kvalitnímu programu školní družiny.

**OTÁZKA č. 5.: Je Vaše školní družina financována i z jiných zdrojů
(kromě státních dotací a úplaty za školní družinu)? Např. SRPŠ,
sponzorské dary, občanská sdružení ...**

Ve školství je určitě aktuálním problémem financování škol a školních družin. Proto jsem vychovatelkám položila otázku ohledně sponzorských darů a jiných finančních prostředků.

Graf č. 5

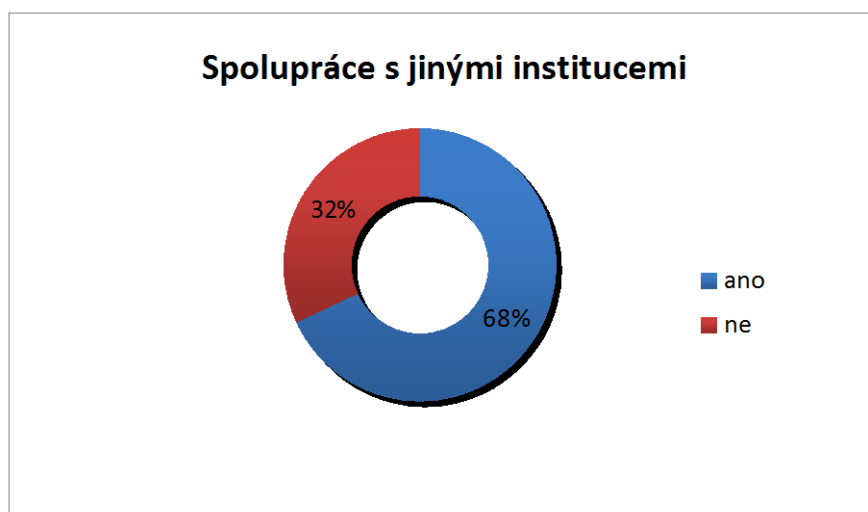
Prokázalo se, že 52% vychovatelek se nesetkala s jiným financováním ŠD než se státními dotacemi a úplaty za školní družinu.

Ostatní vychovatelky (48%) již mají zkušenosti se sponzorskými dary – většinou rodičů přihlášených dětí a s příspěvky od SRPŠ.

Při financování jinými subjekty vychovatelky nejčastěji uváděly *SRPŠ, rodiče, sponzorské dary*.

OTÁZKA č. 6.: **Spolupracuje Vaše školní družina také s jinými institucemi? Jakými?**

Otázkou č. 6 bych chtěla otevřít diskusi o spolupráci školní družiny s ostatními institucemi. Je důležité, aby děti získávaly také praktické zkušenosti z různých oblastí, proto se domnívám, že většina školních družin by měla spolupracovat např. s knihovnami a podobnými institucemi.

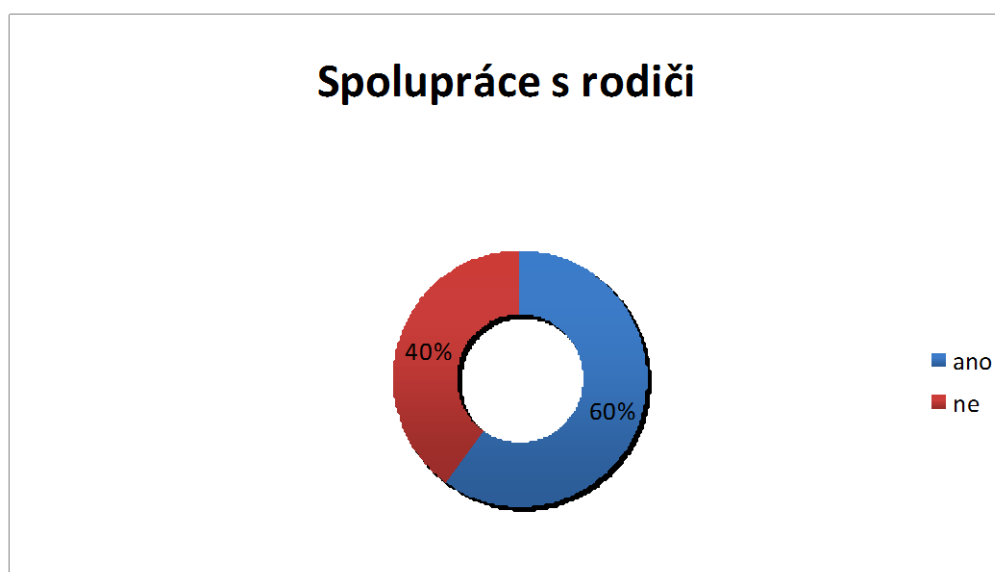
Graf č. 6

Z grafu č. 6 vyplývá, že 68% vychovatelek spolupracuje s dalšími subjekty. Je to vysoké číslo, ale alarmující je zjištění, že 32% vychovatelek nespolupracuje s žádnou organizací.

Ve svých odpovědích vychovatelky nejvíce jmenovaly dopravní hřiště, knihovnu, jiné školní družiny, základní školy, střední školu gastronomie a služeb, vysoké školy (kvůli zabezpečení praxe), útulek pro zvířata, nemocnici.

OTÁZKA č. 7.: Jakým způsobem spolupracujete s rodiči? Pořádáte nějaké společné akce? Jaké?

Další otázka, která se týkala spolupráce a komunikace, je otázka č. 7. Zajímalo mě, jakým způsobem školní družiny spolupracují s rodiči. V současnosti je velmi důležitá komunikace s okolím a prezentace výsledků činnosti ŠD na veřejnosti. Image školní družiny může ovlivňovat rodiče, jejich zájem o společné aktivity a sponzorství.

Graf 7

Prokázalo se, že 60% vychovatelek spolupracuje s rodiči prostřednictvím pořádání různých společných akcí. Nejčastěji uváděly jarmarky, vánoční dílny, vánoční besídky, sportovní den, karneval, maškarní bál, plesy, vítání jara, vystoupení dětí, sbírky pro útulek, sbírky oblečení.

Ráda bych zdůraznila alarmující počet vychovatelek (40%), které nespolupracují a jejich školní družiny nepořádají žádné aktivity pro rodiče. V současné moderní době je to až zarážející zjištění.

OTÁZKA č. 8.: Co se ve Vaší školní družině za posledních let změnilo?

Popište změny

Abychom se dostali k aktuálním problémům, je nutné se podívat na změny, kterými v současnosti prochází školní družiny. Proto jsem vychovatelkám položila otázku ohledně změn, zaměřenou na vybrané oblasti.

Vychovatelky uváděly:

Z hlediska materiálního: nové vybavení heren (96%), rekonstrukce budovy, nové hry, více výtvarných pomůcek a materiálu

Z hlediska styku s rodiči: více společných akcí (60%), komunikace přes internet, elektronická pošta, webové stránky školy, nic (36%)

Z hlediska nabídky zájmových útvarů: širší nabídka zájmových útvarů (88%), od r.2010 jsou placené, některá nová omezení při činnosti v kroužku

Z hlediska personálního (další vzdělávání): povinná školení (48%), školení pro tvorbu ŠVP, studium VŠ (20%)

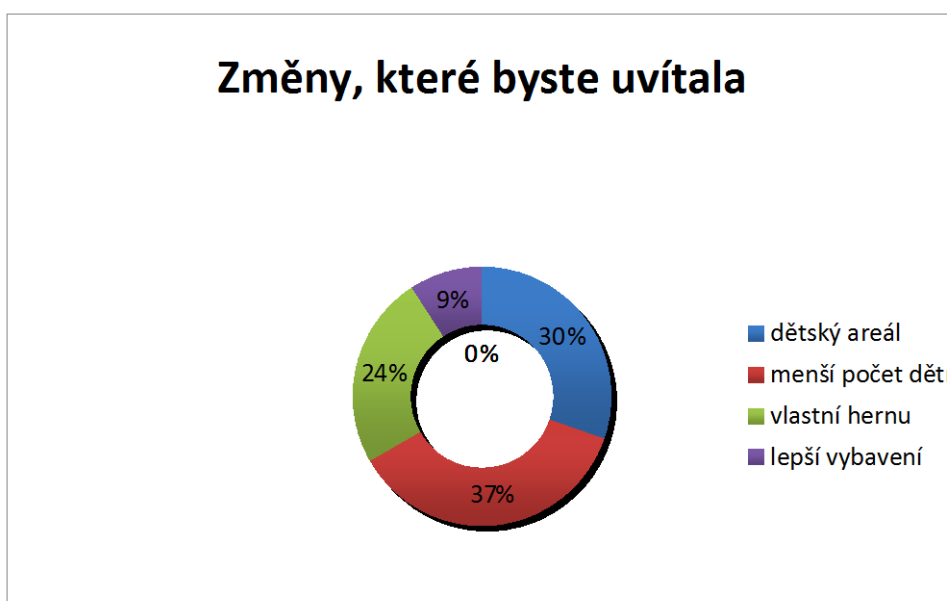
Po vyhodnocení odpovědí jsem zjistila, že vychovatelky zaznamenaly změny v materiální oblasti hlavně prostřednictvím nového vybavení (96%), ve styku s rodiči se uskutečňují společné akce (60%) a zlepšila se komunikace, rozšířila se nabídka přes internet (e-mail) a vznikly nové webové stránky nejen škol, ale i školních družin, které informují rodiče o činnostech konaných v ŠD a o aktivitách nabízených školní družinou. Menší část vychovatelek 36% nezaznamenala žádnou změnu.

Ohledně zájmových útvarů došlo ke změně v nabídce – rozšířila se nabídka (88%) a na některých školách byly zpoplatněny.

Z personálního hlediska je zřejmé, že dochází ke zvyšování kvalifikace vychovatelek: povinná školení (48%), studium na vysoké škole (20%), školení pro tvorbu ŠVP.

OTÁZKA č. 9.: Jaké změny byste ve Vaší školní družině uvítala? Proč?

Touto otázkou jsem chtěla docílit toho, aby se vychovatelky ve školní družině nebály vyslovit svůj názor, a vyjádřily svá přání ohledně práce ve školní družině. Každý den se dostávají do různých situací, které musí řešit a myslím si, že jejich odpovědi mohou nastínit určité aktuální problémy ve školních družinách.

Graf č. 8

Ze získaných odpovědí plyne, že vychovatelky by nejvíce uvítaly menší počet dětí v oddělení (37%), kvůli zlepšení práce a možnosti věnovat se všem dětem v oddělení, vlastní dětské hřiště (30%), vlastní hernu (24%) a lepší vybavení (9%).

U lepšího vybavení jmenovaly koberce, nábytek, hudební nástroje.

Je to zajímavé, ale všechny vychovatelky by si přály pouze některou z těchto změn. Jiné další změny nebyly jmenovány.

OTÁZKA č. 10.: Jakými aktuálními problémy se zabýváte ve školní družině? Popište problémy

Závěreční otázkou v dotazníku jsem chtěla zjistit aktuální problémy, se kterými se vychovatelky při své každodenní práci potýkají. Pro přesnější vyjádření jsem problematiku ŠD rozdělila do několika oblastí.

Odpovědi vychovatelek

v oblasti práce s dětmi: *nekázeň (40%), agresivita (28%), nezájem dětí (24%), hyperaktivita, drobné krádeže, záporné vztahy mezi dětmi*

v oblasti práce s rodiči: *neochota spolupracovat (48%), nezájem o společné akce (24%), nedůslednost, lepší spolupráce s některými rodiči (4%)*

v oblasti práce s organizacemi: *větší vstřícnost (24%), nespolečnost (24%)*

v oblasti ekonomické: *více peněz do školní družiny (72%)*

v oblasti personální: *problémy se záskokem v ŠD, problémy při studiu VŠ, problém při zaučování nových vychovatelek, když vedoucí vychovatelka je na odloučeném pracovišti*

Z odpovědi vyplývá, že největším problémem je ekonomická oblast - nedostatek financí (72%). V oblasti s práce s dětmi vidí vychovatelky problém v nekázi (40%), nezájmu (24%), agresivitě (28%) a v záporných vztazích mezi dětmi.

Při práci s rodiči se setkávají s nezájmem o společné akce (24%) a s neochotou spolupracovat (48%). Pouze 4% dotázaných zaznamenala lepší spolupráci s rodiči. Při práci s organizacemi vychovatelky zaznamenaly vstřícnost (24%), ale také neochotu spolupracovat (24%).

V oblasti personální se setkaly s problémy se záskokem ve školní družině (28%), problémy při studiu VŠ (24%) a problémy při zaučování nových vychovatelek na odloučeném pracovišti.

Závěr a diskuse I. části průzkumu:

C1: Analyzovat problémy fungování družin.

Z odpovědí vychovatelek vyplynulo, že většina oddělení školních družin (56%) je „přeplněna“. Většina vychovatelek má k dispozici vlastní hernu, ale 35% vychovatelek musí provozovat výchovně vzdělávací činnosti ve třídě. Myslím si, že ve třídě je těžké dokazovat dětem, že školní družina není pokračováním školního vyučování. Pomocnou rukou všem vychovatelkám jsou další prostory, které dětem zpříjemňují pobyt v ŠD (nejčastěji tělocvična a školní hřiště). Velkým problémem ve školní družině je tvorba ŠVP. Prokázalo se, že na tvorbě ŠVP se podílí jen 32 % vychovatelek. To je nízký počet, když uvážím, že tento program by měl vychovatelkám poskytnout zásobník nápadů a činností pro práci s dětmi na určité období. Každá vychovatelka by se měla podílet na jeho tvorbě a snažit se do něj zahrnout aktivity, které jsou jí blízké. Neměl by to být program vedoucí vychovatelky schválený ředitelem školy. Z odpovědí jsem zjistila, že 52% vychovatelek se nesetkala s jiným financováním ŠD než se státními dotacemi a úplaty za školní družinu. Je to škoda, jsem si jistá, že by se našli rodiče – sponzoři, kteří by rádi přispěli na zpříjemnění volného času dětí.

C2: Poukázat na zásadní změny ve spolupráci školních družin s ostatními subjekty.

Průzkum ukázal, že 68% vychovatelek spolupracují s dalšími subjekty (dopravní hřiště, knihovnu, jiné školní družiny, VŠ a zvířecí útulky). Je to poměrně vysoký počet, ale subjektů je mnoho a spolupráce s nimi by mohla být ještě rozsáhlejší (např. domovy důchodců, základní umělecké školy, policie ČR, městská policie, hasiči, zdravotníci). Kromě ostatních subjektů školní družiny spolupracují s rodiči prostřednictvím konání společných akcí – plesy, jarmarky, sportovní dny, vánoční besídky a další. Myslím si, že v současnosti je novým trendem pořádání společných akcí s rodiči, aby se přímo zapojili do přípravy a organizace školních akcí. Je to výborná příležitost pro školy a družiny, prezentovat svou činnost.

C3: Zjistit aktuální problémy ve školní družině.

Po vyhodnocení odpovědí jsem zjistila, že vychovatelky zaznamenaly kladné změny v materiální oblasti hlavně prostřednictvím nového vybavení, ve styku s rodiči se uskutečňují společné akce a komunikují přes internet. Část vychovatelek (32%) nezaznamenala žádnou změnu. Je možné, že ještě nezjistily, jak je důležité prezentovat práci školní družiny na internetových stránkách. V zájmových útvarů došlo ke kladné změně – rozšířila se nabídka. Na některých školách se zájmové útvary konaly v rámci školní družiny (platil se pouze poplatek za ŠD), nyní jsou již zpoplatněny. Z personálního hlediska dochází ke zvyšování kvalifikace vychovatelek – povinná školení, studium na vysoké škole a školení pro tvorbu ŠVP. Z odpovědí vychovatelek vyplývá, že by nejvíce uvítaly menší počet dětí v oddělení, vlastní dětské hřiště, vlastní hernu a lepší vybavení. Největším aktuálním problémem je ekonomická oblast - nedostatek financí (72%). Myslím si, že v současnosti jsou na tom finančně školní družiny lépe, protože byl zaveden poplatek za školní družinu. V oblasti s práce s dětmi vidí vychovatelky problém v nezájmu, nekázní, agresivitě a v záporných vztazích mezi dětmi. Při práci s rodiči se setkávají hlavně s neochotou spolupracovat (48%). V oblasti personální se setkaly s problémy se záskokem ve školní družině, problémy při studiu VŠ a problémy při zaučování nových vychovatelek, když vedoucí vychovatelka pracuje na odloučeném pracovišti, jedná se o slučování základních škol, kde dvě školní družiny vede jedna vedoucí vychovatelka, která pravidelně dochází na odloučenou školu.

II. část - Průzkum žáků navštěvujících školní družinu

V rámci této části průzkumu jsem chtěla dát prostor k vyjádření svých názorů přímo účastníkům zájmového vzdělávání, dětem 1. – 3. třídy pravidelně navštěvující školní družinu. Děti se mohly vyjádřit k vybavení školní družiny, ke vztahům s vrstevníky a komunikaci s vychovatelkou, k oblíbeným hrám a činnostem. V závěru mohly navrhnout nové činnosti, které by se v ŠD daly provozovat.

Cíle průzkumu:

C1: Zjistit z hlediska dětí, proč navštěvují školní družinu.

C2: Poukázat na význam školní družiny pro děti.

C3: Zjistit, jak jsou děti spokojeny s provozem školní družiny.

Zvolená metoda:

Pro sběr dat jsem zvolila dotazník, který vyplňovali žáci 1. – 3. třídy pravidelně navštěvující ŠD v Liberci. Dotazník je anonymní. Obsahuje deset otázek (4 uzavřené a 5 otevřených). Celý dotazník najdete v Příloze č.2.

Cílová skupina:

Cílovou skupinou jsou žáci 1., 2., a 3. třídy navštěvující školní družinu v Liberci.

Celkem: 75 žáků

Odpověď	Počet dětí
1. třída	23
2. třída	30
3. třída	22

Tab. 1

Výběr vzorku:

Dotazník jsem osobně rozdávala dětem navštěvujícím pravidelně ŠD v Liberci.

Podmínkou pro výběr dětí byla pravidelná návštěvnost zařízení a mladší školní věk (1. -3. třída ZŠ).

Průběh průzkumu a analýza získaných dat

V této části práce jsou uvedeny podrobnější informace ohledně průběhu průzkumu a analýza dat. Údaje jsou pro přehlednost znázorněny v grafech.

OTÁZKA č. 1.: Do které třídy chodíš?

Tato otázka byla pouze doplňovací, abych měla přehled o tom, kdo se vyplňování zúčastnil, a která věková skupina jak na otázky odpovídala.

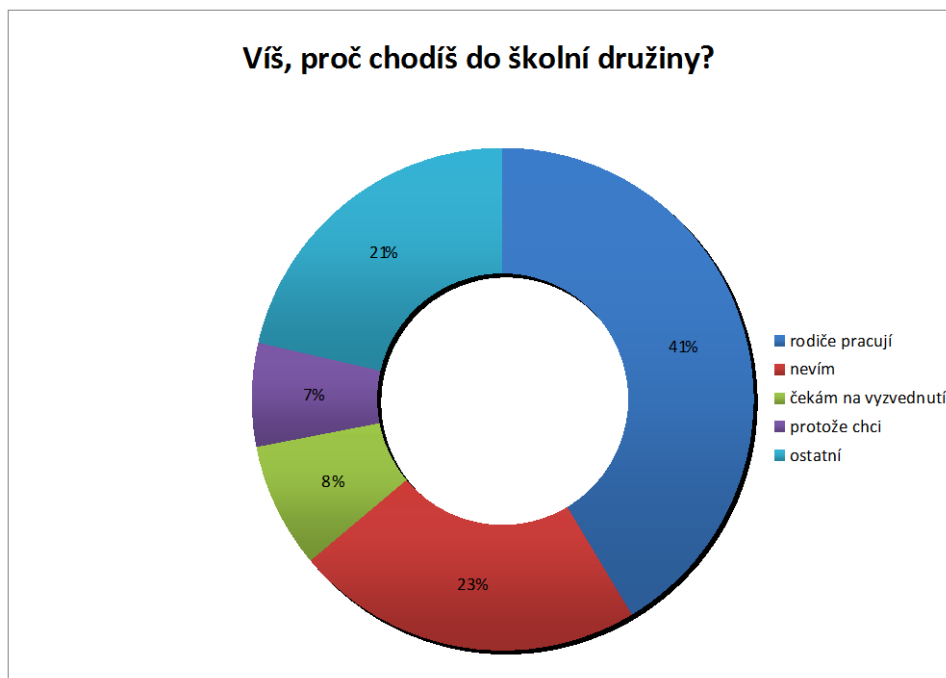
Graf č. 9

Z odpovědí dětí jsme zjistili, že na dotazník odpovídalo nejvíce žáků z 2. třídy (40%) a nejméně žáků ze 3. tříd (29%).

Problémem bylo dotazování žáků 1. tříd, protože ještě mají problém se čtením a psaním. S vyplňováním jsem jim musela občas pomáhat – psát slova nebo písmena.

OTÁZKA č. 2.: Víš, proč chodíš do školní družiny?

Na začátku průzkumu jsem chtěla zjistit, jestli děti vědí, proč navštěvují ŠD, proč tady musí trávit svůj volný čas. Domnívala jsem se, že ne všechny děti vědí, proč do školní družiny musí chodit.

Graf č. 10

Z výsledků vyplývá, že většina dětí (41%) ví, proč musí trávit svůj volný čas ve školní družině - protože rodiče pracují. Jen 8% dětí tady čeká na vyzvednutí a 7% dětí tráví svůj volný čas ve školní družině, protože chce.

Alarmující je, že 23% dětí vůbec neví, proč ve školní družině musí být.

Mezi ostatní odpovědi patří: „*abych si tam pohrála, aby rodiče měli od nás klid, je tam sranda, jsou tam kamarádi, máme miminko, aby nás tam vychovali*“.

OTÁZKA č. 3.: Chodíš rád do školní družiny?

Touto otázkou jsem chtěla zaměřit na to, jak se děti ve školní družině cítí. Školní družina má pro děti vytvářet příjemné a podnětné prostředí, ve kterém se cítí dobře. Proto jsem se jich zeptala, jestli tam rády tráví svůj volný čas, a pokud ne, proč.

Graf č. 11

Výsledky prokázaly, že skoro všichni žáci (95%) chodí rádi do školní družiny.

U 5% žáků je to jinak. Ve školní družině se jim nelíbí.

Žáci uvedli také důvod své záporné odpovědi:

„Nestíhám pak doma úkoly.“

„Protože musím pořád něco vyrábět.“

Velice zajímavé byly některé kladné odpovědi:

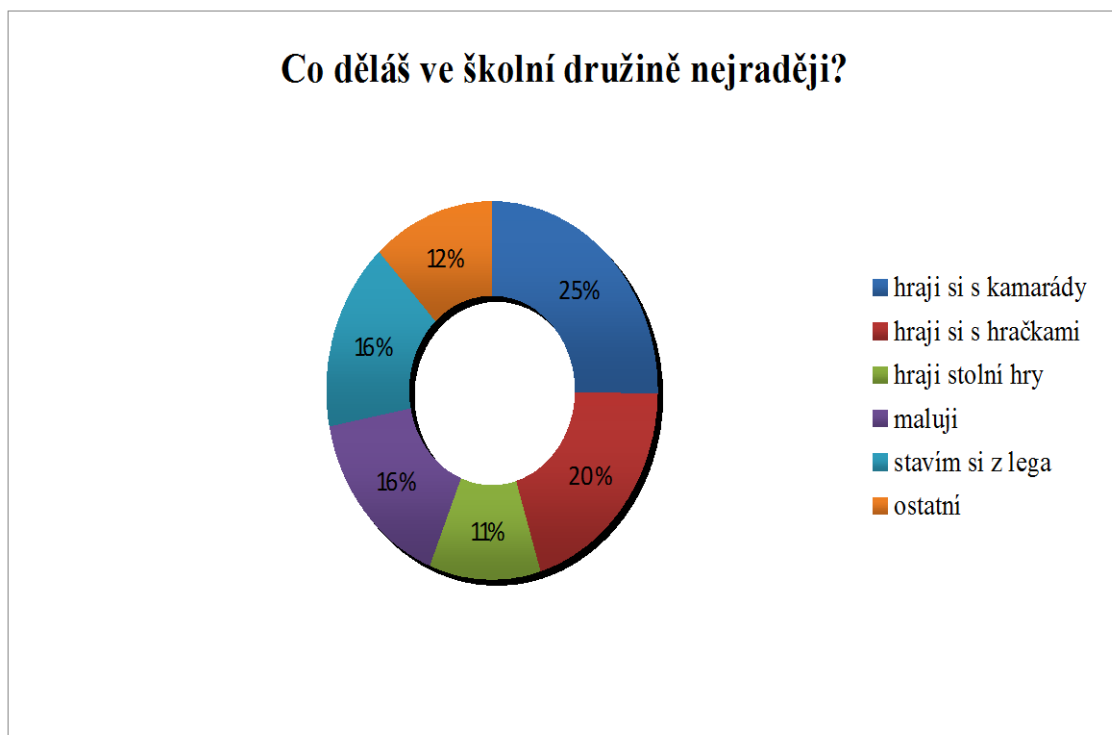
„Chodím rád do školní družiny, protože mám volno.“

„Chodím ráda do školní družiny, protože se tam chodí ven a doma mě ven nikdo nevytáhne.“

„Chodím ráda do školní družiny, protože nejsem se svým šíleným bráchou.“

OTÁZKA č. 4.: Co děláš ve školní družině nejraději?

Školní družina nabízí dětem velký výběr různých aktivit. Hra je pro děti velmi důležitá, rozvíjí dětskou představivost a kreativitu, dítě při ní získává mnoho zkušeností a vytváří si sociální vazby. Proto mě zajímalo, které aktivity děti nejvíce zajímají a jakým činnostem dávají přednost.

Graf č. 12

Z odpovědí dětí vyplynulo, že mezi oblíbené činnosti patří hrát si s kamarády (25%), hra s hračkami (20%), hra se stavebnicí lego (16%), malování (16%) a hrát stolní hry (11%). Nejraději ze všeho si hrají s kamarády (25%).

V ostatních odpovědích (12%) děti napsaly, že nejraději hrají na počítači, čtou si, dívají se na televizi, hrají bingo, tancují, zpívají a soutěží.

OTÁZKA č. 5.: **Máš ve školní družině kamarády?**

Školní družina nabízí dětem možnost strávit určitý čas s vrstevníky, mluvit s nimi a pohybovat se v přátelské atmosféře. Odpovědi dětí na tuto otázku by nám měly ukázat, jestli školní družina splňuje sociální funkci, zda děti navazují nové sociální vazby. Hlavně prostřednictvím společných her mají děti příležitost spontánně projevit své názory a navzájem mezi sebou komunikovat.

Graf č. 13

Všechny děti (100%) uvedly, že ve školní družině mají kamarády. Z toho vyplývá, že si děti ve školní družině vytvářejí vztahy ve své vrstevnické skupině. Mnoho dětí uvádělo také počet kamarádů (7, 5, 4, hodně, všichni).

Nenašel se nikdo, kdo by odpověď „bojkotoval“ a napsal, že žádného kamaráda nemá.

OTÁZKA č. 6.: Co se Ti ve školní družině nelíbí?

Touto otázkou jsem chtěla dát dětem možnost, aby vyjádřily své názory a popsaly změny, které by ony uvítaly ve své školní družině. Co se jim nelíbí a co nerady dělají.

Graf č. 14

Prokázalo se, že většině dětí (54%) se školní družina líbí taková, jaká je. Zbytek dětí (41%) má výhrady.

Nelíbí se jim, že musí vyrábět, malování, křížovky, záchody, že je malá, chodit ven, učit se básničky za trest, že ho někdo pořád kope, že tady děti pořád křičí.

Jen 5% dětí neví, co by odpovědělo (většinou se jednalo o žáky 1. třídy).

Překvapením pro mě byla odpověď: „*Paní vychovatelka, zasedla si na mě.*“

OTÁZKA č. 7.: Jaké hry by sis ve školní družině přál mít?

Tato otázka by nám měla pomoci objasnit, jak jsou děti spokojeny s materiálním vybavením ŠD (hry, hračky) a co by si přály do školní družiny dokoupit. Pomocí her se děti učí zapojit se do skupiny, podřídít se pravidlům hry a osvojovat si pravidla sociálního soužití.

Graf č. 15

Z grafu č. 15 vyplývá, že děti nejraději hrají stolní hry (42%), proto si také přejí další hry, které znají z domova.

Ze stolních her děti nejčastěji jmenovaly aktivity, opice, chicago, monopoly, dostihy a sázky, carcasone.

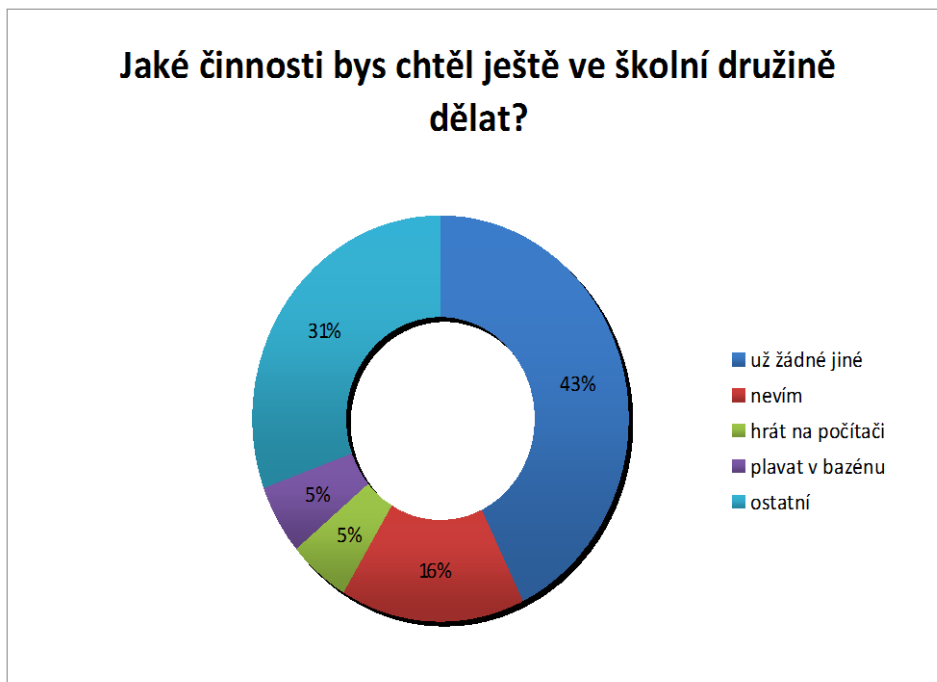
V dotazníku děti (21%) uváděly, že žádné. Po mém dotazu, proč, jsem se dověděla, že v družině je dost her, které se jim líbí a další už nepotřebují, jsou tam všechny dobré hry.

Zajímavé je, že 8% dětí si přeje ve školní družině živá zvířata.

K ostatním hrám (9%) patřili vojáci, autodráha, stíhačka, kolotoč, bazén, twister, pistole a trampolína.

OTÁZKA č. 8.: **Jaké činnosti bys chtěl ještě ve školní družině dělat?**

Tato otázka nám měla ukázat, jak jsou děti spokojeny s nabídkou aktivit, které jim nabízí školní družina. Cílem bylo také zjistit poptávku po nových činnostech, které dětem ve školní družině chybí.

Graf č. 16

Z grafu č.16 vyplývá, že 43% dětí je spokojena s výběrem výchovně vzdělávacích činností dané školní družiny a žádné jiné si nepřejí.

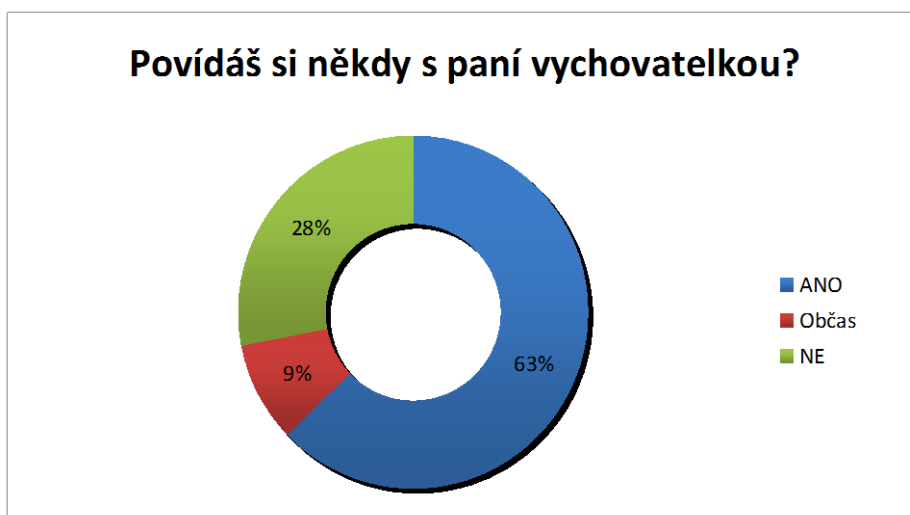
Jen 5% dětí by si přálo hrát na počítači a 5% mít bazén a plavat v něm.

Mezi ostatní činnosti (31%) patřilo hrát si se živými zvířaty, skákat po stropě, módní přehlídka, relaxovat, chodit na střelbu, klouzat se, jezdit na motorkách, hrát si s kamarády, vyrábět nové věci, mít kino, hrát ping pong.

Této otázce děti moc nerozuměly, ptaly se, co znamená slovo „činnosti“. Po vysvětlení tohoto pojmu děti odpovídaly na otázku bez dalších problémů.

OTÁZKA č. 9.: Povídáš si někdy s paní vychovatelkou?

Základem sociálních vztahů je vztah vychovatel – žák. Děti by měly mít příležitost povídat si s vychovatelkou, hovořit o tom, co je zajímavá, i o jejich starostech a problémech. Proto mě zajímalo, jak děti vychází s vychovatelkou, jestli si s ní povídají nebo dávají přednost kamarádům.

Graf č. 17

Z odpovědí vyplývá, že většina dětí (63%) si povídá s vychovatelkou. Jednalo se hlavně o děti 1. a 2. třídy.

K odpovědi občas (9%) děti připojovaly dodatky: „*hlavně když něco provedu, když se nudím*“.

Starší děti se vyjádřily záporně (28%). Některé z nich se ústně zeptaly, o čem by si s ní měly povídat? Povídají si hlavně se svými kamarády. Jednalo se většinou o děti z 3. třídy.

Závěr a diskuse II. části průzkumu:

C1: Zjistit z hlediska dětí, proč navštěvují školní družinu.

Z odpovědí dětí vyplývá, že 41% dětí ví, proč musí trávit čas ve školní družině, protože rodiče pracují. Alarmující je, že 23% dětí vůbec neví, proč tady tráví svůj volný čas. Domnívám se, že by bylo vhodné (na začátku školního roku) podrobněji informovat děti o školní družině, o provozu a programu na celý školní rok. Některé odpovědi mě překvapily, když si myslí, že se jich rodiče chtějí zbavit, aby měli klid.

C2: Poukázat na význam školní družiny pro děti.

Prokázalo se, že skoro všichni žáci (95%) chodí rádi do školní družiny. V 5% je to jinak. Ve školní družině se jim nelíbí, protože musí pořád něco vyrábět. Myslím si, že je to dobrá vizitka družiny, děti jsou ve školní družině rády a ti žáci, kterým se tam nelíbí, nám sdělili, že ve školní družině probíhá aktivní zájmová činnost. Z odpovědí dětí je zřejmé, že mezi oblíbené činnosti patří: hrát si s kamarády, hra s hračkami, hra se stavebnicí lego a malování. Všechny děti mají ve školní družině kamaráda, z toho můžeme vyvodit závěr, že tato družina plní sociální funkci na výbornou.

C3: Zjistit, jak jsou spokojeni s provozem školní družiny.

Průzkum ukázal, že většině dětí (54%) se školní družina líbí taková, jaká je. Zbytek dětí má výhrady k hygienickým požadavkům – nelíbí se jim WC, malá herna, křik a někomu se nelíbí režim – vycházky, úkoly, malování. Mnoho dalších otázek ve mně vyvolala odpověď chlapce z 3. třídy: „*Paní vychovatelka, zasedla si na mě.*“ Myslím si, že pokud je to pravda, je to smutná vizitka školní družiny. Z odpovědí jsme děti zjistili že nejraději hrají stolní hry, proto si také přejí další, které většinou znají z domova. Zjistili jsme, že 43% dětí je spokojena s výběrem výchovně vzdělávacích činností dané školní družiny. Chtěly by mít ještě možnost hrát na počítači, mít živá zvířata, plavat v bazénu a jiné „kuriozity“. Závěr patřil komunikaci s vychovatelkou, kde většina dětí si s paní vychovatelkou povídá (jde hlavně o děti z nižších ročníků). Větší děti (28%) raději komunikují se svými kamarády a vrstevníky.

11. ZÁVĚR

Teoretická část pojednává o školní družině jako školském zařízení pro výchovu mimo vyučování. Zabezpečuje dětem odpočinek, rekreaci, zájmové činnosti a plní také funkci sociální, tzn. dohled nad žáky po určitou dobu před nebo po skončení školního vyučování. Stručně jsem charakterizovala funkce, formy, obsahy a cíle vzdělávání, výchovně vzdělávací činnosti, povinnou dokumentaci (ŠVP), podmínky pro činnost ŠD a nejdůležitější právní předpisy.

Praktická část bakalářské práce vyhodnocuje dotazníkové šetření, které zachycuje nejen názory pedagogických pracovníků v ŠD, ale také názory účastníků zájmového vzdělávání.

Z dotazníků od dětí pravidelně navštěvujících ŠD (II. průzkumná část) vyplývá, že školní družina, i když některé děti neznají příčinu svého pobytu v tomto zařízení, je pro ně místem, kde rádi tráví svůj volný čas, vytváří si zde sociální vazby - volně komunikují a hrají si s kamarády, mají velký výběr stolních her a stavebnic a celkově jsou spokojeni s vybavením ŠD a s nabídkou zájmových činností. Ohledně komunikace s vychovatelkou bych zdůraznila malou komunikaci mezi dětmi a vychovatelkou, kde 28% dětí napsalo, že si s paní vychovatelkou nepovídá. Možná bych viděla příčinu ve vysokém počtu dětí v oddělení a ideálním řešením by mohlo být snížení počtu dětí v oddělení. Myslím si, že cíle průzkumu byly dosaženy.

Z dotazníků pro vychovatelky ŠD (I. průzkumná část) vyplynulo, s jakými aktuálními problémy se setkávají při své práci. Mezi zjištěné problémy patří **vyšší kapacita dětí v oddělení**, než jakou ukládá zákon. Navrhla bych o situaci podrobně informovat ředitele školy, který stanoví nejvyšší počet dětí v oddělení, a snažit se o snížení počtu dětí – hlavně z bezpečnostních důvodů. Dalším problémem je **pobyt dětí ve třídách**. Zákon to umožňuje, ale pro odpočinkové, rekreační a zájmové činnosti bych raději doporučila vlastní hernu. Tvrdým oříškem pro většinu vychovatelek je **tvorba ŠVP**, mnohé z nich nevědí, že je to společná práce, a že na tvorbě by se měly také podílet. Řešení bych viděla v lepší komunikaci vedoucí

vychovatelky s ostatními vychovatelkami a ve vzájemné spolupráci. Pomocnou ruku jim určitě nabídne i odborná literatura. Z informací ohledně **financování ŠD** vyplývá, že mnoho vychovatelek zatím nenašlo cestu k dalšímu možnému přílivu peněz do jejich ŠD. Možná by bylo vhodné více prezentovat svou činnost a nebát se oslovit potencionální dárce. Další problémy vidí vychovatelky v **nekázní, nezájmu a agresivitě dětí, v neochotě rodičů spolupracovat, v nedostatku financí, v oblasti personální – se záskokem, s odloučeným pracovištěm a při studiu vysoké školy.**

Na závěr bych se chtěla zmínit o změnách, které vychovatelky zaznamenaly za posledních několik let. Většina vychovatelek spolupracuje s ostatními subjekty. Je to výborné zjištění, protože tyto organizace školním družinám nabízí nové oblasti vzdělávání. Školní družiny více spolupracují s rodiči prostřednictvím různých společných akcí. Zlepšila se komunikace s nimi a rozšířila se nabídka přes internet. V oblasti materiální jde hlavně o nové vybavení, rekonstrukce budovy. V oblasti nabídky zájmových útvarů se rozšířila nabídka, ale na některých školách se za zájmové útvary začalo platit. Z personálního hlediska bylo zmíněno zvyšování kvalifikace vychovatelek. Je to výborné nejen pro účastníky zájmového vzdělávání, ale i pro vychovatelky, protože získávají nové poznatky a zkušenosti, o které se mohou podělit s kolegyněmi a zlepšit tak úroveň zájmového vzdělávání. Neopomenout na „vyslovená“ přání vychovatelek, která byla pouze čtyři - menší počet dětí v oddělení, vlastní dětské hřiště, vlastní hernu a lepší vybavení (hudební nástroje).

Průzkum ukázal, že problematika školních družin bývá dost opomíjena a věřím, že se situace v dohledné době zlepší.

POUŽITÁ LITERATURA

BÁBÍČKOVÁ, D. - PÁVKOVÁ, M.: *Dramatická výchova hrou*. 1. vyd. Hodonín: Pedagogické středisko, 1995. 10 s. ISBN 80-85082-05-5.

BALKOVÁ, K.: *Náměty pro školní družinu*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. 151 s. ISBN 80-7367-064-X.

HÁJEK, B.: *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 125 s. ISBN 978-80-7367-233-1.

HÁJEK, B.: *Právní vědomí vychovatele*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2003. 43 s. ISBN 80-7290-116-8.

HÁJEK, B. - HOFBAUER, B. - PÁVKOVÁ, J.: *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.

HEŘMANOVÁ, J. - MACEK, M.: *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání*. 2. vyd. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Odbor pro mládež: Národní institut dětí a mládeže, 2009. 110 s. ISBN 978-80-86784-77-9.

HOLEYŠOVSKÁ, A.: *Rok ve školní družině*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 166 s. ISBN 80-7178-752-3.

HOLEYŠOVSKÁ, A.: *Zájmová činnost ve školní družině*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 228 s. ISBN 978-80-7367-586-8.

KALÁBOVÁ, N.: *Pohádkové vzdělávání*. Praha: Národní institut dětí a mládeže, 2007. 158 s. ISBN 978-80-86784-56-4.

KALÁBOVÁ, N.: *Hry a pohádkové snění*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 179 s. ISBN 978-80-247-1599-5

KULHÁNKOVÁ, A.: *Kreslíme a hrajeme si ve školní družině*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 127 s. ISBN 978-80-7367-394-9.

KULHÁNKOVÁ, E.: *Písničky a říkadla s tancem: náměty pro pohybovou výchovu dětí od 3 do 10 let*. 2. vyd. Praha: Portál, 2002. 143 s. ISBN 80-7178-655-1.

MARKOVÁ, Z.: *Pohybové hry do tříd a družin*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. 145 s. Výchova a vzdělávání. ISBN 80-247-0845-0.

Největší kniha nápadů II. Pro děti od 6 do 12 let. 1.vyd. Brno: CP Books, 2005. 255 s. ISBN 80-251-0735-3.

NEUMAN, J.: *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě.* 3. vyd. Praha: Portál, 2000. 325 s. ISBN 80-7178-405-2.

PÁVKOVÁ, J., et al.: *Pedagogika volného času.* 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

PÁVKOVÁ, J. - HÁJEK, B.: *Školní družina.* 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 154 s. ISBN 80-7178-751-5.

PERIČ, T.: *Hry ve sportovní přípravě dětí.* 1.vyd. Praha: Grada, 2004. 98s. ISBN 80-247-0908-2.

PRŮCHA, J. - WALTEROVÁ, E. - MAREŠ, J.: *Pedagogický slovník.* 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 292 s. ISBN 80-7178-029-4.

ŘÍČAN, P.: *Cesta životem.* 2. vyd. Praha: Portál, 2006, c2004. 390 s. ISBN 80-7367-124-7.

SIGMUND, E. - SIGMUNDOVÁ, D. - ŠNOBLOVÁ, R.: *Hry do školní družiny.* 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. 43 s. ISBN 978-80-244-2556-6.

ZAPLETAL, M.: *Hry v přírodě.* 1. vyd. Praha: Sportovní a turistické nakl., 1958. 241s.

Metodický pokyn k postavení, organizaci a činnosti školních družin (MŠMT Č.j.: 17 749/2002-51)

Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické, přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte

Vyhláška MŠMT 74/2005 o zájmovém vzdělávání

Vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů

Zákon č.106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, v platném znění

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 - Dotazník pro vychovatelky ve školní družině

Příloha č. 2 - Dotazník pro žáky navštěvující školní družinu

PŘÍLOHY

Dotazník pro vychovatelky ve školní družině

Dobrý den, jsem studentka bakalářského studia Pedagogiky volného času a ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku, který mi pomůže v průzkumu v rámci mé bakalářské práce - Moderní pojetí školní družiny.

---

1. Kolik dětí máte zapsaných ve Vašem oddělení školní družiny?
2. Máte vlastní hernu nebo činnost školní družiny provozujete s dětmi ve třídě?
3. Využíváte také jiné prostory pro Vaši činnost? Jaké nejčastěji?
4. Podílíte se na tvorbě školního vzdělávacího programu (ŠVP) pro školní družinu?
5. Je Vaše školní družina financována i z jiných zdrojů (kromě státních dotací a úplaty za školní družinu)? Např. SRPŠ, sponzorské dary, občanská sdružení ...
6. Spolupracuje Vaše školní družina také s jinými institucemi? Jakými?
7. Jakým způsobem spolupracujete s rodiči? Pořádáte nějaké společné akce? Jaké?
8. Co se ve Vaší školní družině za posledních let změnilo? Popište změny
  - z hlediska materiálního.....
  - z hlediska styku s rodiči.....
  - z hlediska nabídky zájmových útvarů.....
  - z hlediska personálního (další vzdělávání) .....
9. Jaké změny byste ve Vaší školní družině uvítala? Proč?
10. Jakými aktuálními problémy se zabýváte ve školní družině? Popište problémy
  - v oblasti práce s dětmi .....
  - v oblasti práce s rodiči.....
  - v oblasti práce s organizacemi.....
  - v oblasti ekonomické .....
  - v oblasti personální .....

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku. Z.Tichá

Dotazník pro žáky navštěvující školní družinu

1. Do které třídy chodíš?
2. Víš, proč chodíš do školní družiny?
3. Chodíš rád do školní družiny?
4. Co ve školní družině děláš nejraději?
5. Máš ve školní družině kamarády?
6. Co se Ti ve školní družině nelíbí? Proč?
7. Jaké hry by sis ve školní družině přál mít?
8. Jaké činnosti bys chtěl ještě ve školní družině dělat?
9. Povídáš si někdy s paní vychovatelkou?